

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертацію Федорцової Олени Григорівни **“Формування культурологічної компетентності майбутніх інженерів-енергетиків у процесі вивчення гуманітарних дисциплін”** подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Сучасні інтегративні процеси європейського освітнього простору зумовлюють необхідність розв'язання важливої проблеми підготовки висококваліфікованих спеціалістів, здатних діяти в умовах міжкультурної комунікації. За цих умов вагомим значення набуває культурологічна компетентність фахівця. Окрім стрімкого зростання обсягу і якості професійних знань нині інженер-енергетик повинен розвивати нестандартне мислення, комунікативні вміння та навички, здійснювати творчий підхід до розв'язання не лише технологічних, а й соціально-економічних, екологічних, науково-дослідницьких проблем. У цьому контексті підготовка висококваліфікованих кадрів набуває загальносуспільного значення. Радикальне підвищення рівня професіоналізму в поєднанні із загальною культурою передбачає різнобічний особистісний розвиток, формування гуманістичної педагогічної позиції на основі єдності професійної, суспільно-економічної й культурологічної підготовки. З огляду на це тема дисертаційного дослідження є актуальною.

На думку Федорцової О.Г. формування культурологічної компетентності майбутніх інженерів-енергетиків буде більш результативним якщо розробити її модель та впроваджувати у навчальний процес вищих технічних закладів авторську технологію при вивченні гуманітарних дисциплін.

Глибоке вивчення ступеня розробленості проблеми, дозволило здобувачеві чітко сформулювати концептуальний апарат свого дослідження, з нових позицій підійти до висвітлення ряду питань, спланувати їхнє розв'язання.

Наукова новизна отриманих результатів не підлягає сумніву, зокрема вперше обґрунтовано модель формування культурологічної компетентності майбутніх інженерів-енергетиків у процесі вивчення гуманітарних дисциплін,

визначено її структурні компоненти; обґрунтовано комплекс педагогічних умов; виділено та проаналізовано критерії, показники та рівні сформованості культурологічної компетентності студентів до майбутньої інженерно-енергетичної діяльності.

Структура дисертації продумана, експериментальні матеріали дослідження пройшли апробацію. Розглянуті наукові положення вірогідні, що забезпечується теоретико-методологічною обґрунтованістю основних положень; використанням комплексу методів адекватних меті і завданням дослідження.

У дисертації достатньо повно розкриті теоретичні основи дослідження, зокрема на основі узагальнення результатів аналізу літературних джерел визначено поняттєво-термінологічний апарат дослідження. Поняття «культурологічна компетентність» розглядається як інтегративне утворення особистості. У процесі дослідження з'ясовано, що культурологічна компетентність майбутніх інженерів-енергетиків – це якісна, інтегративна професійно-особистісна характеристика, що визначається наявністю: загальнокультурних та національно-культурних *знань* та *вмінь* виокремлювати спільне й відмінне в культурах різних країн, світосприйнятті їх носіїв, духовно-моральні властивості та мотиваційно-ціннісні орієнтації; *здатності* до національної самоідентифікації, інтеграції й рефлексії, *готовності* здійснювати культуротворчу діяльність, вести міжкультурний діалог; *усвідомлення* себе та кожної особистості як носія певної етнокультури, що дає змогу ефективно протидіяти антигуманістичним тенденціям у професійній діяльності і повсякденному житті.

Здобувачем виокремлено основні структурні компоненти культурологічної компетентності майбутнього інженера-енергетика, зокрема: *мотиваційно-ціннісний*, що передбачає формування позитивних стійких професійних мотивів; *змістово-проектувальний* пов'язаний з розробкою напрямів особистісного, загальнокультурного та професійного вдосконалення майбутнього інженера-енергетика; *інформаційно-контекстуальний*, що

передбачає формування системи теоретичних знань, на яких буде будуватися культурологічна компетентність особистості; *діяльнісно-процесуальний*, пов'язаний з динамічним характером сутності навчання, що реалізуються за допомогою форм та методів викладання і навчання; *рефлексивно-аналітичний* передбачає здатність до естетичного сприйняття, що підвищує рівень комунікативності, загальнокультурної та професійної обізнаності.

Аналіз структурних компонентів культурологічної компетентності майбутніх інженерів-енергетиків дозволив здобувачеві визначити критерії сформованості культурологічної компетентності майбутніх спеціалістів енергетичної галузі (*ціннісно-мотиваційний, інформаційно-змістовий, діяльнісно-організаційний, когнітивно-технологічний, рефлексивний*). Проаналізовано рівні сформованості культурологічної компетентності майбутніх фахівців (репродуктивний, конструктивний, творчий).

Результати констатувального дослідження, зокрема аналіз навчальних планів та стану формування культурологічної компетенції майбутніх інженерів-енергетиків у педагогічній теорії і практиці, опитування студентів, дозволили здобувачеві зробити висновок про необхідність розробки моделі та технології, які будуть спрямовані на формування культурологічної компетентності у студентів.

Для успішного розв'язання проблеми Федорцовою О.Г. обґрунтовано комплекс педагогічних умов формування культурологічної компетенції майбутніх інженерів-енергетиків, які тлумачаться як сукупність обставин, що сприяють підвищенню ефективності формування культурологічної компетентності майбутніх інженерів-енергетиків. Зокрема, виокремлені такі: спрямованість професійної підготовки на формування визначеної компетентності; комунікативну колективну діяльність майбутніх інженерів-енергетиків у ході вивчення гуманітарних дисциплін; інтегрування спецкурсу «Формування культурологічної компетентності інженера-енергетика» з гуманітарними дисциплінами; забезпечення єдності основних складових культурологічної компетенції майбутнього інженера; використання

оптимального поєднання форм, методів і засобів у навчальній та навчально-професійній діяльності.

У навчальний процес ВНЗ здобувачем впроваджено модель формування культурологічної компетентності майбутніх інженерів енергетиків у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, що розглядається як цілісна система, яка включає вимоги соціального замовлення до якості підготовки майбутніх інженерів-енергетиків, мету, завдання, структуру, педагогічні умови формування культурологічної компетентності майбутніх фахівців. Засобом реалізації моделі є педагогічна технологія, яка вміщує відповідні принципи, етапи, форми та методи. За допомогою розробленої технології формування культурологічної компетентності майбутніх інженерів-енергетиків експериментально перевірено ефективність авторської моделі.

Ефективність проведеного дослідження підтверджується результатами формувального експерименту. Статистичний аналіз результатів експериментального дослідження, здійснений відповідно до вимог щодо організації та проведення педагогічного експерименту, підтвердив ефективність розробленої моделі у порівнянні з традиційною системою підготовки.

Є очевидною практична цінність проведеного дослідження. Практичну цінність має авторський спецкурс «Формування культурологічної компетентності інженерів-енергетиків», мета якого полягала у розвитку мотивації навчання студентів, оволодінні ними різними видами культурологічних знань і вмінь, поетапному формуванні вмінь монологічного і діалогічного мовлення, знайомстві студентів із нормами етикету, залученні до навчальної діяльності згідно з умовами і завданнями ситуацій спілкування, формуванні вмінь аналізу і коригування, самоконтролю і взаємоконтролю мовленнєвої діяльності, розвитку основних компонентів культурологічної компетентності за допомогою форм, методів, прийомів та засобів, які використовувалися в процесі викладання гуманітарних дисциплін. Підготовлено також навчально-методичний посібник та рекомендації, в яких

розглянуто особливості формування культурологічної компетентності майбутніх інженерів енергетиків.

Вищесказане свідчить, що представлене дисертаційне дослідження є завершеним, а зроблені в ньому узагальнення та висновки – теоретично обґрунтовані. Зміст дисертації органічно доповнюють і конкретизують додатки. Він узгоджується з основними положеннями висвітленими у змісті автореферату. Основні результати дисертаційного дослідження в повному обсязі викладені у наукових фахових виданнях.

Підкреслюючи достовірність наукових здобутків дисертанта, доцільно у контексті наукової полеміки висловити такі зауваження та побажання.

1. Предметом дослідження визначено модель і технологію формування культурологічної компетентності студентів інженерів-енергетиків у процесі вивчення гуманітарних дисциплін; у завданнях дослідження йдеться про обґрунтування й експериментальну перевірку моделі і технології її упровадження; у практичному значенні заявлено про розробку технології; у новизні про технологію не йдеться; у загальних висновках відсутня технологія, що заявлена у предметі дослідження. То модель поглинає технологію чи це рядоположні структури як заявлено у предметі, і тоді вони мали б бути у новизні дослідження?

2. Здійснюючи теоретичне обґрунтування досліджуваної проблеми, бажано було б проаналізувати зарубіжний досвід формування культурологічної компетентності майбутніх інженерів у вищих закладах освіти, враховуючи, що Україна активно готується до вступу в ЄС.

3. У параграфі 1.3 виділено та обґрунтовано сім наукових підходів до проблеми формування культурологічної компетентності майбутніх інженерів-енергетиків у процесі вивчення гуманітарних дисциплін, але ж провідних мало б бути декілька, інші їм підпорядковуються.

4. У параграфі 2.1 названі педагогічні умови формування культурологічної компетентності майбутніх інженерів-енергетиків, бажано було б обґрунтувати кожна з них. Натомість багато уваги приділено

визначенню поняття «педагогічні умови» і переліку педагогічних умов, що виділяли різні науковці без їхнього аналізу.

5. Щодо констатувального експерименту, то перевірялась загальнокультурна підготовка, як заявлено у назві параграфа, чому? Також незрозуміло, на якому етап навчання студентів він проводився?

6. Характеризуючи технологію, яка відповідає певним етапам підготовки, бажано було б співвіднести їх з періодом навчання у ВНЗ. На схемі моделі у технології відсутній зміст, який вона реалізує, то чому він цілісно схарактеризований саме при її аналізі?

Проте висловлені зауваження не зменшують високу наукову значущість роботи, яка є концептуальною, цілісною, завершеною, що робить вагомий внесок у розвиток теорії та методики професійної освіти.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Федорцової Олени Григорівни “Формування культурологічної компетентності майбутніх інженерів-енергетиків у процесі вивчення гуманітарних дисциплін” є завершеною самостійною працею, у якій отримано нові наукові результати. За актуальністю й змістом, обсягом і якістю оформлення, повнотою викладу теоретичних положень і практичних напрацювань у дисертації й публікаціях, дослідження відповідає вимогам, що ставляться до кандидатських дисертацій, а її автор заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
заступник директора з наукової роботи
Інституту педагогічної освіти і
освіти дорослих НАПН України

Хомич Л. О.